

PÉTER I. ZOLTÁN

Az egykori váradi piroslámpás házak nyomában

„A bordélyház olyan intézmény, amely részben vagy egészben a szexuális szolgáltatás folyamatos, üzletszerű nyújtására szolgál, ámde az intézmény nem a szexuális szolgáltatást ténylegesen nyújtó prostituált, illetve kliense tulajdonában áll.”
(Borai Ákos)

Az újvárosi piroslámpás házak

Több mint száz éve, a Kert (ma Avram Iancu) utca végén az út kétfelé ágazott: a Rulikowski temető felé egyenesen vezetett, jobb felé pedig a Rhédey-kertbe. Ez utóbbi útszakaszt és környékét 1885-ben így mutatta be K. Nagy Sándor: „Alig két öles út vezet a Rhédey kertbe, beárnyékolva századokat látott óriási nyárfákkal, melyeknek vastagságát három ember is alig volna képes átölelni; jobbról a meleg Pece lomhán foly lefelé, vize úgy feketélik, mintha csak festve volna – balról

PÉTER I. ZOLTÁN Podmaniczky-díjas helytörténész, újságíró (1949, Nagyvárad). 1991–2009 között a Bihari Napló munkatársa. A Budapesti Műszaki Egyetem műemlékvédő szakmérnöki karán tanult. 1992-től számos helytörténeti és irodalomtörténeti könyve jelent meg.

szántóföld, melynek gazdagon termő kerti veteményeire élelmes szerb [helyesen bolgár] kertészek kerékgépezettel hajtják a Pece buján-tápláló meleg vizét. Itt az út kétfelé válik:

A XIX. század végéig itt még bolgár kertészek káposztát termesztettek

jobbról a Pece partján tovább halad az elhagyott vízi malomig (mely mellett van a huszárcaszárnya), balról pedig egy kis hídon át a lövöldéhez vezet. [...] A lövölde mellett mindjárt van egy rozszant fürdőépület, néhány káddal, melyek a jelen állapotban még a vasárnapi közönség igényeinek sem felelnek meg fürdési célra. [Le is bontották 1885 tavaszára – sz. m.] Mellette van a kényelmes folyosóval körülvelt vendéglő, mely elég kényelmes szórakoztató hely lenne a zöldbe vágyó közönségnek...”

Ha a mai állapotokhoz akarjuk igazítani K. Nagy Sándor leírását, először is tisztázni kell azt, hogy 1895-ben a Rhédey kerthez csatolták az addig a bolgárkertészek által használt területet. Ez lett a mai Bălcescu park.

Az ennek az északi részén folydogáló Pece a mai Kogălniceanu utca nyomvonalában jutott ki e térségre, ahol a ma ismert Sucevei utca vonalában haladt tovább az állatkert irányába, majd az Octavian Goga utcával párhuzamosan.

*Ezen az útszakaszon egykoron
a meleg vizű Pece folydogált*

A Rhédey kertből egy rozoga fahídon keresztül a Pecétől északra, az észak-dél irányban húzódó Vitéz (Decebal) utcába lehetett eljutni. A Vitéz utca nyugati oldalának az Aradi útig terjedő szakasza 1892-ig beépítetlen legelő volt. Térképen Libanyomásként szerepelt. Ebben az évben létesítették ezen a területen a több épületből álló császári és királyi huszárlaktanyát.

A Vitéz utca másik oldalán, a huszárlaktanyával szemben, a Pece patak szomszédságában volt az újvárosi piroslámpás negyed, amelyről – ahogy K. Nagy Sándor is tett – diszkréten illett hallgatni, bár mindenki tudott róla. Nagy Endre is mindössze annyit írt róla, hogy: „Bizony, a leg-

erősebb gyomrú embernek is be kellett fognia az orrát a Pece közelében, ha ki akart sétálni a Rhédey-kertbe, ami a város mulatóparkja volt. Nem is lakott rendes ember abban a Peceparti házsorban. Oda helyezte el a magisztrátus azokat az intézményeket, amelyekről mindenki tud, de senki sem beszél rendes társaságban. Kellett ez ott nagyon; négy ezred feküdt a városban, az a sok katona a biztosítószerepek nélkül szétrobbantotta volna a polgári társadalmat.”

A XIX. és XX. század fordulóján levéltárilag igazoltan nyolc bordélyház működött Nagyváradon. Közülük hét Újvárosban, a már említett Rhédey-kert közelében, míg a nyolcadik Váralján a Szarvas soron (a későbbi Várady Zsigmond, mai Kogălniceanu utcában).

A Rhédey-kert közelében levő piroslámpás negyedben öt bordélyház a Vitéz utca (régábbi neve Gyep sor, mai elnevezése: Decebal út) végén egymás mellett helyezkedett el az Alsó Pece (Cuza Voda) és a Kis Pece (Rimanóczy) utcai leágazások között. Az öt bordélyház a XIX. századi, nem utcák szerinti

számozás szerint a 147., 148., 149., 150. és 151. számú telken volt. Ezek az aránylag kis telkek egészen a Rövid (Scurtă) utcáig nyúltak. A 147. és 150. számú telkek esetében a Rövid utcából nyílt a bejárás a bordélyházakba. Vélhetően ez a kis keskeny utca kevésbé volt szem előtt, diszkrétebben lehetett innen bemenni, mint a Vitéz utcából, ahová a házak főhomlokzata nézett.

Ebben a negyedben még két bordélyház működött a XX. század elején: az egyik a Vitéz utca 295. számú telken, a Holdvilág (Lunii) utca sarkánál levő hosszú földszintes házban, míg a másik az Alsó Pece (Cuza Voda) és Rövid (Scurta) utca sarkán levő 200. számú telken. Ezt a bordélyházat

A Vitéz utcának ezen a részén volt a legtöbb piroslámpás ház

Weinberger Mihályné vezette, akinek több hasonló „intézménye” is volt e környéken. Az itteni házat mára lebontották, helyén nagyméretű emeletes ingatlan található.

Az úJVárosi bordélyházaknak otthont adó épületek közül a legnagyobb és legtekintélyesebb az egykori 147. számú telken levő volt. Ez az épület a mai számozás szerint a Decebal út 122/A szám alatt, a Cuza Voda utca sarkán található. A Decebal útra néző főhomlokzatán eredetileg nyolc ablak lehetett, ezek közül utólag egyet bejárati ajtónak alakítottak át. Ebből arra lehet következtetni, hogy amikor még bordélyházként működött, a bejárás a Rövid (Scurtă) utcai udvarán keresztül történt. Egyébként az egykoron mutatós historizáló stílusú épületre ráférne már az egységes koncepció alapján elvégzett külső felújítás. A századforduló környékén Weinberger Mihályné vezette ezt a bordélyházat is.

A sarki ingatlan szomszédja (eredetileg 148. telek) a mai Decebal 124. szám alatt levő két ingatlan helyén lehetett. Ez is Weinberger Mihályné vezetésével működött. A földszintes ház, ha átalakítva is, talán még az eredeti épület lehet, de az emeletes (Tapet Center) már új építmény.

A sorban az egykori 149. telek következik, a mai számozás alapján Decebal út 126. Ennek a bordélyháznak is Weinberger Mihályné, Malvin asszony volt a vezetője, 1908-tól már tulajdonosként. Ezen a telken napjainkban egy üzlet (Granitex) számára átépített régi ház található, melyben száz éve még úgyszintén bordélyház működhetett. Mai külső képe alapján talán nem a legelegánsabbak közül való lehetett. Ellentmond ennek a megállapításnak Ferency Mihály újságíró, aki 1907-ben egy városi tanácsnak szánt beadványban a következőket írta: „Az éjjeli órákban a villanycsengő hangjára büszkén lépdel ki a jól táplált kapus és százával ereszti be az éjjeli élet mulatni vágyó alakjait.” Odabent pedig „fény és pompa fogadja az érkezőt, velencei tükrök, villanyvilágítás. Azt hinné az

ember, hogy maga a paradicsom ez a fényes örömtanya”. Az is kiderül a beadványból, hogy a falakat szőnyegek borították.

Az utóbbi bordélyház telkének szomszédja a 150. számú telek volt, a mai Decebal út 128. szám alatt. Az itteni bordélyházat a századfordulón Bumbár Lászlóné vezette, majd 1905-ben eladta Klinka Rozáliának. E telken egy kis kétablakos földszintes, jó karbantartott lakóház található. Talán már nem is azonos az egykori piroslámpás házzal.

A Decebal utcai szomszédos házak sorát (az egykori 151. számú telken) egy sarki, üzletnek átalakított ingatlan zárja. Bejárás egykoron a Rimanóczy utca 41. szám alatti udvaron keresztül történnhetett. Az itteni bordélyház madámja Bálint Istvánné volt, tulajdonosa Király György. Az övé volt a Szarvas sori bordélyház is. Érdekeség, hogy a legtöbb várossal ellentétben, Nagyváradon férfi is lehetett bordélyház-tulajdonos.

*Bordélyházbeli lányok
(illusztráció)*

A Decebal úton, az egykori 295. számú telken – a mai számozás szerint a 108. szám alatt – ma is megvan még az a kis ötablakos földszintes ház, amelyet a Holdvilág (Lunii) utca sarkára építettek. Ebben a házban is az ősi mesterséget űzték a lányok Szabó Erzsébet felügyelete alatt. A tisztí főorvos erről a bordélyházzal 1909-ben a következőket jelentette: „az összes helyiség teljesen kijavítva s minden tekintetben jó állapotban, az összes szobák újonnan festve, jó bútorzattal, rendbe lettek hozva.”

A nagyváradi bordélyházakra is jellemző lehetett mindaz, ami más nagyobb városokban. Minden esetben létezett egy kisebb vagy nagyobb szépen bebútorozott szalon, ahol a kuncsaftok kiválaszthatták partnerüket. Emellett vélhetően ebédlő és talán fürdő is volt. Ez utóbbi hiányában az 1885 tavaszán való lebontásáig a közeli Rhédey-kerti fürdőbe mehettek a lányok. A Szarvas sori nyilvánosház lányai pedig a mindössze néhány háznyira levő Forrás fürdő vendégei lehettek. A szalonból a lányok a szobájukba vezették a férfiakat – „szobára mentek” –, s ott került sor a szexuális aktusra. Ezeknek a szobáknak a kötelező tartozéka volt az ágy – lehetőleg rézagy –, a heverő, a tükör, a mosdó, valamint egy fiókos szekrény.

„Valahányszor vége volt a nyomdában az éjszakai újságírói munkának, Halász Lajos, Szűts Dezső társaságában elindult a Pece-parti tanyák felé. Szűts Dezső városi jegyző volt, a hivatalában nagy tekintélyű ember, tud-

nivalóit a kisujjában hordta, de izgékony képzeletű, robbanó temperamentumú fiatalember – nappal kitűnő tisztviselő, de éjszaka zenebonás kurafi. Igazán nagy tisztesség volt számomra, hogy engem is magukkal vittek – emlékezett később Nagy Endre. – Mielőtt elindultak, megrakták a zsebüket kavicssal...

A Kert utcában volt egy szép, olajfestékkel barnára mázolt földszintes ház, annak a két sarokablaka mögött aludt a város egyik divatfia, Weiss Ernő, egy gazdag szeszgyáros fia. Nem tudom, hogy mi volt ez: valami ősi viszály, vagy valami titkos fogadalom, de ezt a két ablakot minden éjjel betörték, a kavicsok után üvöltve üdvözlötüket:

– Jó éjszakát, Weiss Ernő!

Akkor aztán usgyé! Nyakunkba szedtük a lábunkat és futotunk...”

Az éjszakai kalandok során a piroslámpás házak környékén állítólag megesett az is e bohém társasággal, hogy kissé kapasosan a város egyes köztisztjeletben álló férfiinak a nevét kiabálták azzal, hogy igyekezzenek már, ne maradjanak olyan soká a kuplerájban...

Erről a Vitéz utcai piroslámpás negyedről is megállapítható, hogy a város szélén, a város szegényebb negyedében volt. Csak itt túrték meg. Szempont volt az is, hogy a bordélyházaknak lehetőleg szembe nem ötlő helyen, iskolától vagy más középülettől távol kellett lenniük. Mindezeket már az 1888-ban megjelent első ismert szabályrendelet előtt is figyelembe vették.

Ezek után joggal kérdezhető: mióta léteztek Váradon bordélyházak? Erre nagyon nehéz volna választ adni, az ellenben tény, hogy a kiegyezés után a bordélyokat megtűrték, mindennapjaikat szabályozták.

Azt is lehetne firtatni, hogy kik látogatták ezeket a házakat. Természetesen erről nemigen vezettek kimutatást, az ellenben tény, hogy miután 1892-ben megnyílt a Vitéz utcában, a bordélyházakkal szembeni oldalon a császári és királyi huszárlaktanya és az Aradi úton sorra a többi kaszárnya is,

átalakult a bordélyházakba látogatók társadalmi összetétele, egyre több katona fordult meg bennük. Sokan még éjszaka is kiszöktek a kaszárnyákból engedély nélkül, csak hogy látogathassák ezeket a házakat. Erre csak olyan esetekben derült fény, amikor a katonák botrányt okoztak a nyilvánosházakban. A Weinberger Mihályné vezette három szomszédos (az egykori 147., 148. és 149. számú telken levő) bordélyházzal a levéltári iratokban az olvasható, hogy az egyiket a „közönséges emberek részére” működtette, a másik kettőt pedig „nagyobb taksával az úri publikum” szolgálatába állította. Az épületek mai képe és korabeli visszaemlékezések alapján feltételezhető, hogy az úri publikum a 147. számú sarki telken (Decebal út 122/A) és a 149. számú telken (Decebal út 126.) levő bordélyházakat látogathatta. A „közönséges emberek” pedig a közöttük levő 148. számú telken (Decebal út 124.) levő „intézménybe” járhattak.

Váralja egyetlen ismert nyilvánosháza

A Váralján levő egyetlen ismert nyilvánosház helye is gyakorlatilag a város szélének számított. Ez is a Pece partján állt, az egykori Szarvas sor (a későbbi Várady Zsigmond, mai Kogălniceanu utca) 81. számú telkén, egy itteni emeletes házban. Tulajdonosa Király György volt. Ez az ingatlan máig megvan a 8/A házszám alatt, bár eléggé elhanyagolt állapotban. Ennek a bordélynak a közelében is volt egy szerény közfürdő, a Forrás

fürdő. Talán ez is szempont lehetett e pirolámpás ház helyének kiválasztásában.

Akárcsak a Vitéz (Decebal) utcai nyilvánosházak környéke, ez is igen elhanyagolt volt még a XX. század elején is. A *Nagyvárad* napilap is így cikkezett erről 1903 nyarán: „A mi szépülő városunkban van egy házcsoporthól alakult utca, amit a bűzös Pece választ el a modern Nagyváradtól. Ez a Szarvas sor, amit a boldogtalan halandó ha elérni akar, sártengeren, pocsolóyakon és rozszant hidakon kell, hogy átvergődjön. A gyalogos, a szekér, a posta bárhová megy a Szarvas sorra, rengeteg árkon, sártengeren kell keresztül vándorolnia és aztán olyan hidaknak csúfolt alkotmányokon átkelnie, amelyeknek a karfái és pallói szinte vágynak megfürödni a Pece szennyes vizében....” Némileg javult a helyzet 1910 után, ugyanis csatornába bújtták a Pece vizét. Ekkor már az itteni lakók is igyekeztek szebbé tenni a környéket. De már évekkel korábban is azt szerették volna, ha bezárják a bordélyházat. Az első ilyen vonatkozású kérvény 1904-ből ismeretes, 17 itteni háztulajdonos írta alá. Egy évvel később már az utca 28 lakója kérte ugyanezt, azok, akik közel laktak a bordélyházhoz. A városvezetés 1905-ben eleget tett a Szarvas soron lakók kérésének – akik között tehetős emberek és virilisták (a város legtöbb adót fizető polgárai) is akadtak –, azzal, hogy bezáratták az itteni bordélyházat.

És bár hasonló kéréssel a Vitéz utcaiak is a városvezetéshez fordultak, az ő kérésüket elutasították azzal, hogy az általuk megfogalmazott vádak nem nyertek bizonyítást.

Helyi és központi szabályrendeletek

Magyarországon a prostitúciót rendeletekkel a dualizmus létrejöttétől szabályozták. És bár eleinte nem létezett a prostitúcióra vonatkozó külön törvény, az egyik 1879-ben megjelent jogszabályban előírták, hogy azok a kéj nők, akik a reájuk vonatkozó hatósági szabályokat nem tartják be, egy hónapig terjedő elzárással büntethetők. Hangsúlyozni kell, hogy a törvények nem tiltották a prostitúcióval kapcsolatos tevékenységeket, ha ezek a vonatkozó szabályok betartásával folytak.

Nagyváradon az első ismert szabályrendeletet 1888-ban hozták, bár nem zárható ki előző szabályrendeletek megléte sem. Az utóbbi rendelet megkülönböztetett bordélyházakat és magánkéj nő-lakásokat is. Hogy ez utóbbiak hol lehettek a városban, azt homály fedi. Megeshet, hogy erről a rendőrségen kívül senki sem tudott már akkor sem, a világ szemében a „magánkéj nő” normális polgári életet élhetett. Aztán az sem zárható ki, hogy a fenti két kategórián kívül mások is ne úztek volna a hatóság számára ismeretlen helyen a korabeli szóhasználat szerint keresetszerű, azaz üzletszerű kéjelgést.

Nagyváradon bordélyházak nyitása a közegészségügyi bizottság meghallgatásával és a rendőrkapitányi hivatal véleményezésével kizárólag a városi tanács hatáskörébe tartozott. Csak büntetlen előéletű személy nyithatott bordélyt! Ami a lányokat, azaz a kéj nőket illeti, csak 17 év feletiek lehettek. E korhatár alatt csak akkor lehetett bejegyeztetni valakit, ha az már előzőleg létesített nemi kapcsolatot.

Szabályozták a bordélyház tulajdonosának a kötelességeit is, többek között azt, hogy ügyeljen arra, hogy a kéj nő tisztán tartsa testét, ha beteg, kórházba vigye, de arra is, hogy hetente kétszer orvosi vizsgálatot végezzenek rajta. Megszabták azt is, hogy a kéj nőket nem szabad bántalmazni, illetve akaratuk ellenére szexuális aktusra kényszeríteni.

A nyilvánosházak vezetőit kihágás esetén pénzbírsággal büntethették, de

súlyosabb esetekben akár meg is vonhatták a ház működési engedélyét.

1898 nyarától a bordélyházak lányai számára kibocsátott Türelmi bárca első belső oldala a következő személyleírást tartalmazta: születési éve, vallása, termete, arca, szeme, szemöldöke, orra, szája, fogai, haja, be van-e oltva?, nincs-e trachomája?, különös ismertetőjelei.

A második és harmadik oldalon kivonatot közölnek a kéjnőkre vonatkozó paragrafusokból a Bihar Vármegye törvényhatósági bizottságának 1898. évi június hó 15-én a kéjelésre vonatkozó szabályrendeletéből. Ezek a következők:

- Bujakórban vagy undort gerjesztő betegségben szenvedő férfiaktól a kéjnő a kéjelgést megtagadhatja.
- Azon kéjnő, ki minden kételyt kizárólag beigazolja, hogy eddigi feslett életútját elhagyva, a becsület és tisztesség útjára lép, számíthat a hatóság támogatására. Az ilyen nőt mindenek előtt a községi elöljáróság veszi gondjaiba s az esetről azonnal jelentést tesz az elsőfokú hatóságnak.

- Rossz bánásmód és ellátás esetében a kéjnő bármikor panaszt emelhet a vizsgáló orvos vagy hatósági közeg előtt, ki tartozik azt az elsőfokú hatósághoz bejelenteni.
- A községi, illetőleg körorvos a nyilvántartásba vezetett kéjnőket a bordélyházban hetenkint kétszer tükörrel megvizsgálni és a vizsgálat eredményét a türelmi bárca megfelelő rovatába bevezetni tartozik.
- A járásorvos köteles a járásban levő összes kéjnőt havonkint legalább egyszer ellenőrzés céljából megvizsgálni.
- A vizsgáló községi vagy körorvosnak ezen vizsgálatokért minden esetben és egyenként 50 kr., az ellenőrző vizsgálatot teljesítő járásorvosnak pedig havonkint és egyenként 1 frt. vizsgálati díj állá-

píttatik meg, melyet a bordélyház tulajdonosa mindenkor előlegelesen kifizetni tartozik.

- Köteles a kéjő utcai csavargástól és minden illetlen, szemérmetlen magaviselettől nyilvános helyen tartózkodni.
- Közillemet sértő ruházatot nyilvános helyen viselni és kibontott hajjal és szembeötlő módon kitakart mellel az utcára kimenni tilos.
- Ha a kéjő a bordélyházat véggép el akarja hagyni, vagy egy más bordélyházba akar menni, köteles ebbéli szándékát az elsőfokú hatóságnak személyesen, a bárcájának magához vételével bejelenteni, vagy a vizsgáló orvossal közölni, ki azt az elsőfokú hatóságnak bejelenteni tartozik.
- Bejelentés nélkül a bordélyházat véggép elhagyni, vagy más bordélyházba átköltözni tilos.
- Ezen szabályrendelet bármely pontjának áthágása, amennyiben súlyosabb büntetendő cselekmény fenn nem forog, 2 forinttól 50 forintig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő és behajthatatlanság esetében minden 10 forint helyet 24 órai elzárás szabandó ki.

Mint láttuk, a fenti szabályrendeletben szerepel az is, hogy a községi, illetőleg körorvos a nyilvántartásba vezetett kéjők vizsgálati eredményét köteles a türelmi bárca megfelelő rovatába bevezetni.

Ez utóbbi az úgynevezett „Szemle-lap” a Türelmi bárca utolsó belső oldalán szerepelt. Ebbe be kellett vezetni a vizsgálat idejét (év, hó, nap), az orvosi leletet, illetve a vizsgáló orvos nevét és aláírását.

Végezetül említsük meg azt is, hogy a bordélyházak lányai nem élvezhették a polgári életforma színtereit – korlátlan sétát, kávéházak, éttermek látogatását –, ugyanis szabályrendeletek korlátozták az általuk használható nyilvános tereket is.

Hogy milyen ellenszenvet váltott ki az, ha egy nyilvánosházi lány megjelent a sétatéren, azt már a *Nagyvárad Lapok* 1870. június 25-i számának alábbi sorai is igazolják: „A Rhédey-kert nemsokára kedvenc helyévé válhatik közönségünknek. Hisszük, hogyha a kertből sikerülne valami módon az éjjeli lepkéket kiszorítani, úgy nemsokára egyik kedvenc mulatóhelyünk lehetne, de most még tartózkodva lép oda be az olyan ember ki különben leányait is szeretné magával vinni

olykor-olykor.” Az éjjeli lepkék a közeli Pece-part mentén levő nyilvánosházak lányai voltak.

Néhány évvel később, a *Nagyvárad* 1876. június 18-i számában írottak alapján arra következtethetünk, hogy már kitilthatták a Rhédey-kertből ezeket a lányokat, akik nem látogathatták az itteni vendéglőt sem: „A Rhédey kerti vendéglő, mely tegnapelőtt este nagyszámú és díszes közönség által volt látogatva az árnyas faszor alatt, Hamza zenekarának nótái mellett jól mulatott. Örülünk, hogy a szép hely iránt ellenszenv a nagyváradi előkelőbb körök hölgyközönségének le lett küzdve, s hogy Nagyvárad ez egyetlen sétahelyére jobb köreink is beszoknak, mi a helynek szép jövőt fog biztosítani.”

FELHASZNÁLT IRODALOM

Borai Ákos: *Prostitúció*. Print Kiadó Kecskemét, 2003.

Nagy Endre: *Egy város regénye*. Palatinus, Budapest, 2001.

Nagyvárad törvényhatósággal felruházott város 1890-ben kiadott térképe. / ifj. Berges Sámuel kiadása /

Péter I. Zoltán: *Mesélő képeslapok. Nagyvárad 1885–1915*. Noran könyvkiadó Budapest, 2002.

Péter I. Zoltán: *A Zöldfától a Kék Macskáig. Nagyvárad vendéglők a Monarchia korában*. Riport Kiadó, Nagyvárad, 2014.

[http:// Türelmi bárca](http://Türelmi_barca)

[http:// Tötös Áron: Bordélyházak és kéjőntartók a polgárosodó Nagyváradon](http://Tötös_Áron: Bordélyházak_és_kéjőntartók_a_polgárosodó_Nagyváradon)

Nagyvárad Lapok 1870.

Nagyvárad 1876, 1885.